
Epilepsi – eldre termer og oppfatninger

I TIDLIGERE TIDER

KARL OTTO NAKKEN

karln@ous-hf.no

Karl Otto Nakken er dr.med. og pensjonert spesialist i nevrologi. Han var i mange år medisinsk ansvarlig ved Spesialsykehuset for epilepsi.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Gjennom hele den medisinske historien har det vært en kamp mellom overnaturlige og biologiske forklaringer på sykdommer, og i den debatten har epilepsi stått sentralt. Først på slutten av 1800-tallet ble det gradvis aksept for at epileptiske anfall var knyttet til forstyrrelser i hjernen.

St. Valentine velsigner en person med epilepsi, ukjent dato og kunstner. Illustrasjonsfoto: Wellcome Collection, CC BY 4.0

Det er med ord som med tiden, de forandrer seg. Gamle sykdomsbetegnelser er interessante fordi de sier noe om hvordan man så på sykdommen på den tiden ordene var i bruk. Epilepsi kan tjene som et godt eksempel.

Ikke bare fallesyke

De eldste skriftlige kildene vi har om sykdommer stammer fra de babylonske steintavlene kalt Sakikku (alle sykdommer). Tavlene ble skrevet i perioden 1067–46 fvt. (1). Epilepsi blir her kalt *miqtu*, og det er forbausende gode beskrivelser av forskjellige anfallstyper. Bak hvert anfall var det en egen demon (2).

«Gamle sykdomsbetegnelser er interessante fordi de sier noe om hvordan man så på sykdommen på den tiden ordene var i bruk»

Ordet epilepsi er antatt å stamme fra det greske ordet *epilambanein*, som betyr å bli grepet. Den syke var blitt beleiret av en ond ånd. En alternativ forklaring er at ordet er satt sammen av *epi* (på eller over) og *lesis* (lesjon), dvs. en lesjon i øvre del av kroppen (hodet) (3). Epilepsibegrepet ble angivelig introdusert av den persiske legen og filosofen Avicenna (980–1037) (2).

Til tross for at ikke alle epileptiske anfall er ledsaget av fall, er epilepsi i mange land blitt kjent under navnet fallesyken, *morbus caducus*. Å falle til jorden var en følge av synd, det var et fall i retning helvete. I Norge har begreper som *fallsot*, *slau* eller *fangkrampe* vært i bruk. Ordet *fang* kom av at man trodde personen var blitt fanget av noe overnaturlig, og krampene var et forsøk på å komme seg løs fra favntaket (3).

2e PÉRIODE — PÉRIODE DE CLOWNISME

Fig. 1. Phase des grands mouvements

Fig. 2. Phase des contorsions
(Arc de cercle.)

A. Delahaye et E. Lecrosnier.

Études cliniques sur l'hystéro-épilepsie ou grande hystérie (1881), av Paul Richer (1849–1933).
Illustrasjonsfoto: Wellcome Collection, CC BY 4.0

Lenge trodde man at epilepsirammede var blitt besatt av selve djevelen, derav betegnelsen *morbus demonicus*. I andre kulturer mente man sykdommen heller var guddommelig eller hellig, ettersom anfallene var å anse som Guds straff for egne eller

forfedrenes synder, og her ble sykdommen kalt *morbus deificus* eller *morbus sacer* (2). I det romerske senatet måtte komitémøtene avbrytes hver gang noen fikk et epileptisk anfall. Romerne kalte derfor sykdommen for *morbus comitialis* (2).

«I det romerske senatet måtte komitémøtene avbrytes hver gang noen fikk et epileptisk anfall. Romerne kalte derfor sykdommen for morbus comitialis»

I mange hundreår så man på personer med epilepsi med avsky, de var enten demoniserte eller urene. Derfor burde man spytte om man ble vitne til et epileptisk anfall, derav begrepet *morbus insputatus*. Hvis ikke, risikerte man selv å få sykdommen, enten via en ond ånd eller gjennom smitte. I 1916 hevdet Reed å ha funnet en mikroorganisme i blodet og i tykktarmen til personer med epilepsi, men ikke hos friske. Han kalte den *Bacillus epilepticus* (4). Funnet har aldri senere blitt reproduisert (5).

At månen påvirket anfallstendensen, var lenge en vedtatt sannhet. Epilepsi ble derfor kalt *morbus lunaticus*, og de affiserte var særlig anfallsutsatte ved fullmåne. Sammenhengen mellom anfall og månefaser ble imidlertid avvist en gang for alle etter en studie av Moreau i 1854 (6).

Koblingen mellom epilepsi og overnaturlige krefter fant sitt kristne motstykke i assosiasjonen med visse helgener, slik som St. Lupi, St. Johannes og St. Valentin. Disse helgenene var antatt både å kunne forårsake og kurere epilepsi, og sykdommen ble for eksempel kalt *morbus Sancti Valentini* (3).

Grand og petit mal – vanskelig å bli kvitt

Epilepsi skiller seg fra de fleste andre sykdommer gjennom sitt voldsomme og dramatiske uttrykk. Lenge ble sykdommen derfor bare kalt den store eller sterke sykdommen, *morbus major* eller *morbus Herculeus*. Fra starten av 1800-tallet ble de store krampeanfallene i Frankrike kalt *grand maladie* og de mindre anfallene *petit maladie*, forkortet grand mal og petit mal. Disse upresise og intetsigende termene, den store og den lille sykdommen, fikk raskt fotfeste i fagmiljøet og har senere vist seg svært vanskelig å bli kvitt. I dag kalles de store krampeanfallene tonisk-kloniske anfall, mens de mindre anfallene er subklassifisert i blant annet fokale anfall, absenser og myoklonier (7).

«Disse upresise og intetsigende termene, den store og den lille sykdommen, fikk raskt fotfeste i fagmiljøet og har senere vist seg svært vanskelig å bli kvitt»

De store krampeanfallene har vært selve kjennetegnet på epilepsi, mens de mindre anfallene med for eksempel syns- eller hørselsillusjoner, eller anfall med svekket bevissthet og underlig atferd (automatismer), lenge ble sett på som en form for galskap, *insania epileptica* (8). Om personen ikke var gal, var hen i hvert fall kriminell, ifølge den italienske legen og kriminologen Cesare Lombroso (1835–1909). Han hevdet at personer med epilepsi hadde et særegent utseende, noe de hadde felles med kriminelle

(9). Ytterligere grobunn for diskriminering skapte en amerikansk lærebok fra 1923, der personer med epilepsi ble tillagt en spesifikk epileptisk personlighet: De var trege, humørløse, irritable, repeterende, klebrige, egoistiske, omstendelige, upålitelige og umoralske (10). Disse negative karaktertrekkene ble imidlertid senere sterkt imøtegått av kolleger som mente beskrivelsene langt fra var representative for den generelle epilepsipopulasjonen (11).

I den første norske læreboka i nevrologi som ble utgitt i 1923, hevdet Søren Laache (1854–1941) at epilepsi var en nevrose, og «blant de alvorligste man kjenner» (12).

Charcot og hysteroepilepsi

Det var den kjente franske nevrologen Jean-Martin Charcot (1825–93) som introduserte begrepet *hysteroepilepsi*. På sine legendariske tirsdagsforelesninger i Paris i siste halvdel av 1800-tallet viste han frem kvinner som med dagens øyne høyst sannsynlig hadde funksjonelle anfall. Hysteri stammer fra det greske ordet for uterus, *hysteros* (3). På egyptiske papyrusruller fremgår det at hos kvinner som ikke hadde født barn, kunne uterus i sin lengsel etter barn vandre hvileløst rundt i kroppen og forårsake symptomer som for eksempel pustebesvær eller bevissthetstap. Symptomene ble kalt hysteri (2). Hippokrates, og den skolen han dannet, mente å kunne bekrefte at dersom livmoren forble ufruktbar for lenge etter puberteten, ville kvinnen utvikle psykiske symptomer. Manglende seksuell omgang førte til at den ufruktbare livmoren beveget seg oppover på jakt etter tilfredsstillelse, noe som blant annet kunne gi angst (3).

Oppsummering

Med de mange vrangforestillingene, mytene og fordommene som har vært forbundet med epilepsi, må det ha vært vanskelig å leve med sykdommen i tidligere tider. Selv om vi i dag vet langt mer enn før, må vi innrømme at det fortsatt er mange ubesvarte spørsmål knyttet til epileptogenesen (utviklingen av epileptiske cellenettverk) og iktogenesen (hva som starter og terminerer anfall). Gledelig er det imidlertid at sykdommen ikke på langt nær er så skambelagt i dag som den var tidligere.

LITTERATUR

1. Wilson JVK, Reynolds EH. Texts and documents. Translation and analysis of a cuneiform text forming part of a Babylonian treatise on epilepsy. *Med Hist* 1990; 34: 185–98. [PubMed][CrossRef]
2. Eadie MJ, Bladin PF. A disease once sacred. A history og the medical understanding of epilepsy. Eastleigh: John Libbey & Co Ltd, 2001.
3. Arts N. red. Epilepsy through the ages. An anthology of classic writings on epilepsy. Alphen aan den Rijn: Van Zuiden, 2001.
4. Reed CAL. The Bacillus epilepticus, third report. *JAMA* 1916; 67: 336–8. [CrossRef]
5. Korczyn AD, Neufeld MY, Elian M. Bacillus epilepticus: treatment of epilepsy by colectomy and vaccines. *Neurology* 1994; 44: 1965–9. [PubMed][CrossRef]
6. Temkin O. The falling sickness. A history of epilepsy from the Greeks to the beginnings of modern neurology. Baltimore, MD: Johns Hopkins Press, 1971.
7. Shirzadi M, Farmen AH, Dahl-Hansen E et al. Oppdatert anfallsklassifisering for epilepsi. *Tidsskr Nor Legeforen* 2025; 145. doi: 10.4045/tidsskr.25.0585. [PubMed][CrossRef]
8. Nakken KO, Tuft M. Epilepsi. Et vindu inn i hjernen. Oslo: Universitetsforlaget, 2019.

9. Lombroso C. L'uomo delinquente. Milano: Hoepli, 1896.
 10. Jelliffe SE, White WA. Diseases of the nervous system: a textbook of neurology and psychiatry. 4. utg. London: Lewis & Co, 1923.
 11. Lennox WG, Cobb S. Epilepsy, from the standpoint of physiology and treatment. *Medicine (Baltimore)* 1928; 7: 105–290. [CrossRef]
 12. Nevrologi LS. Forelæsninger og klinikker i den interne medicin. Kristiania: Steenske Forlag, 1923.
-

Publisert: 20. april 2026. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.26.0101

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 7. juli 2026.